PARK SAĞLIK OCAĞI BÖLGESİNDE DOĞURGANLIK ÖZELLİKLERİ ve KONTRASEPTİF YÖNTEMLERİN KULLANIMI

Characteristics of Fertility and Using of Contraceptive Methods in Park Health Centre Region

Anahtar Kelimeler: Doğurganlık, Kontraseptif yöntemler

Key Words: Fertility, Contraceptive Methods

Yrd. Doç. Dr. Meltem ÇÖL(*) Prof.Dr. Recep AKDUR(*) Dr. Deniz ÇALIŞKAN(**)

GİRİŞ ve AMAÇ

Ülkemizde halen önlenememiş olan, aşırı doğurganlık, bir yandan hızlı nüfus artışının getirdiği ekonomik ve sosyal sorunlara yol açarken öte yandan da, ana çocuk sağlığını dolayısı ile de toplum sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Nüfusumuzun %62'sini oluşturan anne ve çocuklar (12), hem nüfustaki bu paylarından dolayı, hem de, bu gruba özgü sorunların diğer sorunlara göre daha yaygın olması nedeniyle sağlık hizmetlerinde önemli ve öncelikli bir grubu oluşturmaktadır. .

Bu gruba özgü sorunların ağırlaşmasında ise, yüksek riskli ve istenmeyen gebeliklerin önemli bir payı vardır. Bu nedenle de aile planlaması hizmetleri ana ve çocuk sağlığının düzeyinin yükseltilmesinde önemli bir araç olma özelliğine sahiptir.

A.ü.Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı'na bağlı Park Sağlık Ocağı bölgesinde uzun süredir düzenli bir şekilde aile planlaması hizmeti sürdürülmekte olup, bu araştırma ile bölgemizde bugün gelinen noktada, doğurganlık özelliklerinin ve kontraseptif yöntemlerle ilgili, bilgi, tutum ve davranışların belirlenmesi, yeniden değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOT

Araştırma, Park Sağlık Ocağı Bölgesindeki, 15-49 yaş grubu evli 3500 kadından rastgele örnekleme ile seçilen 359 kadın üzerinde yürütülmüş, kesitsel bir çalışmadır. Anket formları hekim tarafından kadınların evlerinde yüzyüze görüşülerek doldurulmuş, veriler bilgisayarla değerlendirilmiştir.

BULGULAR

I) Genel Özellikler:

Araştırma kapsamına alınan 15-49 yaş arasındaki 359 kadının bazı demografik özellikleri şu şekildedir: Yaş dağılımında: 6 kişi (%1.67) 15-49 yaş grubunda, 48 kişi (%13.37) 20-24 yaş grubunda, 87 kişi (%24.23) 25-29 yaş grubunda, 81 kişi (%22.56) 30-34 yaş grubunda, 73 kişi (%20.33) 35-39 yaş grubunda, 42 kişi (%11.79) 40-44 yaş grubunda, 22 kişi (%6.13) 45-49 yaş grubunda bulunmaktay dı

Kadınların 47'si (%13.1) çalışırken, 312'si (%86.9) ev hanımıydı. Gelir düzeyi yönünden bakıldığında, 231'inin (%64.25) kişi başına düşen yıllık geliri Türkiye ortalaması olan 9 milyonun altında idi. 188'i (%52.4) apartmanda otururken, 171'i (%47.6) gecekonduda oturmaktaydı.

(*) : A.Ü.Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Öğretim üyesi
(**) : A.Ü.Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi
Sağlık Dergisi (Sağlık Bakanlığı) (1995,67-1-29 50-61

Öğrenim düzeyi yönünden ise; 251'i (%69.9) ilkokul ve altında öğrenimli iken, 108'i (%30.1) ortaokul ve üstü öğrenim görmüşlerdi.

ıı) Gebelik. Doğum ve Düşükler

Kadınların gebelik sayıları incelendiğinde; 15'inin (%4.2) hiç gebeliği olmadığı, 234'ünün (%65.2) 1-4 arası, 110'unun (%30.6) ise, 5 ve üzeri sayıda gebeliği olduğu tespit edilmiştir. Ortalama gebelik sayısı ise, 3.83'tür.

Doğum sayıları yönünden bakıldığında ise, 26'sının (%7.2) hiç doğum yapmamış olduğu, 306'sının (%85.2) 1-4 arası doğum yaptığı, 27'sinin (%7.5) 5 ve üzeri sayıda doğum yaptıkları görülmüştür. Ortalama doğum sayısı da 2.53'tür.

Çalışma kapsamına giren kadınlarda; 100 Gebelikte Düşük Oranı: 34, Kadın Başına Toplam Düşük Ortalaması: 1.29, Küretaj Ortalaması: 0.88, Evde Provake Düşük Ortalaması: 0.07, ve Spontan Düşük Ortalaması da 0.35 olarak bulunmuştur.

Kadınların %39'u (140 kişi) 1 veya üzerinde Küretaj geçirmişlerdir. Küretaj geçiren 140 kadının Toplam Küretaj Sayısı: 316'dır. Küretaj yaptıranlar arasında küretaj ortalaması: 2.25'tir. Bir kadının en fazla yaptırdığı küretaj sayısı: 9 olup, 3 kişide tespit edilmiştir.

Kadınların %3.62'si (13 kişi), evde bir kez veya daha fazla sayıda provake düşük yapmışlardır ki; bu 13 kadının provake düşük sayıları 25tir.

Spontan düşükler yönünden incelendiğinde; kadınların %22.56'sının (81 kişi) en az bir tane spontan düşüğü olduğu belirlenmiştir ki; bu 81 kadının Toplam Spontan Düşük Sayısı: 124'tür.

Gebelik, doğum ve düşüklerin yaş ve öğrenim durumu gibi faktörlerle ilişkileri değerlendirildiğinde, şu sonuçlar aiınmıştır:

Doğum sayılarının yaş arttıkça arttığı, ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. (Bkz.Tablo I).

Tablo 1: Çalışma Kapsamındaki Kadınların Yaş ve Doğum Sayılarına Göre Dağılımı

Yaş		Doğum Sayısı				
		0	1-2 tane	3-4 tane3-4	5 ve yukarısı	Toplam
29 ve Aşağısı	Adet	18	99	23	1	141
	%	12.8	70.2	16.3	0.7	100
30-39	Adet	5	68	68 13	154	
	%	3.2	44.2	44.2	8.4	100
40-49	Adet	3	14	34	13	64
	%	4.7	21.9	53.1	20.3	100
Toplam	Adet	26	181	125	27	359
	%	7.3	50.4	34.8	7.5	100

x= 79.09 p < 0.0001

Yaş ile gebelik sayısında aynı şekilde ilişkili bulunmuş olup, yaş arttıkça gebelik sayılanda artmaktadır (x= 96.96, P<Ö.0001).

Araştırma kapsamındaki kadınlarda; yaşın ilerlemesine koşut olarak küretaj geçirme oranları da artmaktadır. Tablo ll'nin incelenmesinden de görüleceği gibi, yaş ilerledikçe, bir yandan; hiç küretaj olmayanların oranı azalırken, öte yandan da mükerrer küretaj geçirenlerin oranı artmaktadır.

Tablo II: Örneğe Giren kadınların Yaş ve Küretaj Sayılarına Göre Dağılımı.

Yaş		Küretaj Sayısı			
		Yok	1 Tane	2 ve yukarısı	Toplam
29 ve Aşağısı	Adet	111	18	12	141
	%	78.2	12.77	8.51	100.
30-39	Adet	80	31	43	154
	%	51.95	20.13	27.92	100.
40-49	Adet	28	10	26	64
	%	43.75	15.63	40.63	100,
Toplam	Adet	219	59	81	359
	%	61	16.43	22.56	100.

$x^2 = 38.465$ P<0.001

Öğrenim durumunun etkileri araştırıldığında, öğrenim düzeyi yükseldikçe doğum sayılarının azaldığı, ortaokul ve üstü öğrenim görmüş olanlarda, toplam doğum sayısının büyük oranda 1-2 olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo III).

Tablo III: kadınların Öğrenim Durumu ve Doğum Sayısına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu		Doğum Sayısı				
		Yok	1-2 Tane	3-4 Tane	5 ve yukarı	Toplam
ilk ve	Adet	15	100	111	25	251
	%	6	39.8	44.2	10	100.
Orta ve +	Adet	11	81	14	2	108
	%	10.2	75	13	1.8	100.
Toplam	Adet	26 7.2	181 50.4	125	27	359
	%			34.8	7.6	100

$X^2 = 84.395$ P<0.0001

Öğrenim düzeyi, gebelik sayısını da benzer şekilde etkilemekte, öğrenim düzeyi yükseldikçe gebelik sayıları azalmaktadır (x^2=43.2, P<0.0001)

Öğrenim düzeyi, küretaj ilişkisinde; öğrenim düzeyinin küretaj geçirip geçirmemeyi büyük ölçüde etkilemediği, ancak 2 ve üzeri sayıda (mükerrer) küretaj geçirenlerin daha çok, öğrenim düzeyi düşük kişiler olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo IVO-

Tablo IV : Kadınların Öğrenim Durumu ve Küretaj Sayısına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu		Küretaj Sayısı			
		Yok	1 Tane	2 ve yukarısı	Toplam
Okuryazar değil ve Okuryazar	Adeti	23	5	16	44
	%	52.27	11.36	36.36	100.
İlkokul Mezunu	Adet	128	28	51	207
	%	61.84	13.53	24.64	100.
Orta ve Yüksek	Adet	68	26	14	108
	%	62.96	24.07	12.96	100.
Toplam	Adet	219	59	81	359
	%	61	16.43	22.56	100.

X^2= 14.751 p< 0.001

Tıbbi şartlar altında değil de evde kadının kendi kendine gerçekleştirdiği prova-ke düşükler, öğrenimi düşük olanlarda daha yüksek oranda olmasına karşın, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (x^2=5.663, p> 0.05). Bu provake düşükler, kadınların kendi ifadelerine göre şu şekillerde gerçekleştirilmiştir: 3'ü süpürge çöpüyle, 2'si ebegümeci sapıyla, 8'i ağır iş yaparak, 3'ü iğne yaptırarak, 1'i aşırı miktarda gripin içerek, 2'si rahme sabun koyarak yapılmıştır.

Spontan düşüklerle de öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (x^2=5.332, P>0.05).

Gebeliğin kaçıncı gebelik olduğu istemli düşüğe başvurmada önemli bir faktör olarak gözükmektedir. Şöyle ki; 1. gebeliklerin %0.88'i, 2.gebeliklerin %9.84'ü, 3. gebeliklerin %27.23'ü, 4. gebeliklerin %38.85'i, 5. gebeliklerin %41.28'i, 6. gebeliklerin %55.84'ü, 7. gebeliklerin %75'i, 8. gebeliklerin %57.69'u, 9. gebeliklerin %80'i, 10 ve üstü gebeliklerin %80'i istemli düşükle sonuçlandırılmıştır. Genel olarak gebelik sırası yükseldikçe, istemli düşüğe başvurma

oranları artmaktadır. (x=406.06,P< 0.001).

III) Korunma ile İlgili Özellikleri:

İdeal çocuk sayısını; kadınların %2.5 İ (9 kişi) 1, %76.9'u (276 kişi) 2, %18.1'i (65 kişi) 3, %2.5'i (9 kişi) 4 olarak belirtmişlerdir.

Kadınların belirttikleri ideal çocuk sayılarıyla, öğrenim durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında da, Tablo Vte görüldüğü gibi, öğrenim düzeyi düştükçe 3 veya 4 diyenlerin oranı artmakta, öğrenim düzeyi yüksek olanlarda ise, daha büyük oranda, 1 veya 2 diyenler toplanmaktadır.

Tablo V : Kadınların Öğrenim Durumu ve İdeal Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu		İdeal Çocuk Sayısı		
		1-2	3-4	Toplam
ilk ve	Adet	185	66	251
Aşağı,	%	73.7	26.3	100.
Orta ve	Adet	99	9	108
Üzeri	%	91,7	8.3	100.
Toplam	Adet	284	75	359
	%	79.1	20.9	100.

$X^2 = 15.07$ P<0.001

Ayrıca kadınların 1/3'inin belirttikleri ideal çocuk sayısından daha fazla çocuğa sahip oldukları görülmüştür.

Kadınların şu anki korunma durumları değerlendirildiğinde; %7.4'ü (26 kişi) korunmuyor, %3.34'ü (12 kişi) Oral Kontraseptif kullanıyor, %35'i (126 kişi) RİA kullanıyor, %4.2'si (15 kişi) cerrahi sterilizasyon, %7'si (25 kişi) Kondomla, %0.3'ü (1 kişi) Vaginal Tablet, %23.7'si (85 kişi) Koitus İnterruptusla, %5.3'ü (19 kişi) Kombine yöntemle, (Örn=Takvim ve Koitus İnterreptus), %2'si (7 kişi) diğer etkisiz yöntemlerle korunurken, %11.9'u (43 kişi) gebe, lohusa, infertilvb. dir. Buna göre; kadınların %11.9'u korunması gereksiz, (gebe, infertil vb.) grubu oluştururken, %7.4'ü korunmuyor, %80.7'si korunuyordu. Korunanların (290 kişi) %61.4'ü (178 kişi) etkili, %38.6'sı (112 kişi) etkisiz yöntemlerle korunmakta idi. Tek tek yöntemler ele alındığında, korunanların %43.4ü RİA %29.3'ü Koitus interreptus, %8.6'sı Kondom, %6.6'sı Kombinasyon, %5.2'si Cerrahi sterilizasyon, %4.1'i Oral Kontraseptif, %2.4'ü diğer etkisiz yöntemler (Lavaj vb.), %0.3'ü ise vaginal tabletle korunmaktaydı.

Şu anki korunma durumlarıyla gebelik sayısı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde Tablo VI'da görüldüğü gibi hiç gebeliği olmayanların büyük oranda korunmadığı gebelik sayısı 1-4'le sınırlı olanlarda etkili yöntem kullanma oranının yüksek olduğu, buna karşılık 5 ve üzeri sayıda gebeliği olanların korunma ve etkisiz yöntem kullanma oranlarının bu gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo VI: Kadınların Gebelik Sayısı ve Görüşme Sırasındaki Korunma Durumlarına Göre Dağılımı.

Gebelik Sayısı		Korunma Durumu				
		Steril,gebe v.b.	Korunmuyor	Etkili Yöntem	Etkisiz Yöntem	Toplam
0	Adet	5	8	-	2	15
	%	33.3	53.33	-	13.33	100.
1-4	Adet	29	8	130	67	234
	%	12.4	3.4	55.6	28.6	100.
5 ve daha faz.	Adet	9	10	48	43	110
	%	8.18	9.1	43.6	39.1	100.
Toplam	Adet	43	26	178	112	359
	%	11.9	7.24	49.58	31.1	100.

Not: Gebelik sayısı 0 olanlar ve korunması gereksiz olan grup hariç tutularak istatistik değerlendirme yapılmıştır.

$X^2 = 8.13$ $P<0.05$.

Korunma durumu, doğum sayısı ilişkisinde de toplam 1-3 doğumu olanların %4.89'u korunmazken, 4 ve üzeri doğumu olanların %8.9'u korunmuyordu. Toplam 1-3 doğumu olanların %62.4'ü etkili yöntem kullanırken, bu oran 4 ve üzeri doğumu olanlarda yalnızca %39.28 idi ki, aradaki farklar anlamlı bulundu (X^2=10,13 P<0.01)

Yine korunma durumunun yaşayan çocuk sayısı İle ilişkisi değerlendirildiğinde 4 ve üzeri sayıda çocuk sahibi olanların korunmama ve etkisiz yöntem kullanma oranlarının yüksek olduğu görüldü (P<0.05). Küretaj sayısı ile korunma durumu ilişkisi incelendiğinde ise; en yüksek oranda etkili yöntem kullanma bir küretajı olanlarda görülürken, bu oran iki ve üzeri küretaj geçirenlerde düşmekte ve hiç korunmama oranı %12.32 ile en yüksek bu gruptu tespit edilmektedir (X^2=10.34, P<0.05).

Tablo VII'de görüldüğü gibi, korunma-yaş ilişkisinde, etkili yöntem kullanma oranı-

nın yaş ilerledikçe azaldığı, korunmayanların oranının 40-49 yaş grubunda en yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo VII:" Kadınların Yaş ve Korunma Durumuna Göre Dağılımı.

Yaş		Korunma durumu				
		Korunması Gereksiz (Steril, gebe menapoz vb)	Korunmuyor	Etkili Yöntem	Etkisiz Yöntem	Toplam
29 ve Aşağısı	Adet	23	11	80	27	141
	%	16.3	7.8	56.7	19.2	100.
30-39	Adet	11	6	83	54	154
	%	7.1	3.9	53.9	35.1	100.
40-49	Adet	9	9	15	31	64
	%	14.1	14.1	23.4	48.4	100.
Toplam	Adet	43\	26	178	112	359
	%	12	7.2	49.6	31.2	100.

Not: Korunması gereksiz grup istatistik değerlendirmeye alınmamıştır.

x^2= 30.76 P< 0.0001

Korunmayla, öğrenim durumu arasındaki ilişkide de öğrenim düzeyi düşük olanlarda, korunmama oranının daha yüksek, etkili yöntem kullanma oranının daha düşük olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo VIII).

Tablo VIII: Kadınların Öğrenim Düzeyi ve Korunma Durumuna Göre Dağılımı.

Öğrenim Durumu		Korunma Durumu				
		Korunması Gereksiz steril v.b.	Korunmuyor	Etkili Yöntem	Etkisiz Yöntem	Toplam
İlk ve Aşağısı	Adet	29	21	114	87	251
	%	11.6	8.4	45.4	34.7	100.
Orta ve Yüksek	Adet	14	5	64	25	108
	%	13	4.7	59.3	23	100.
Toplam	Adet	43	26	178	112	359
	%	12	7.2	49.6	31	100.

P<0.05

X^2= 7.61

Korunma durumuyla, kişilere ait diğer, konut tipi, gelir düzeyi, evlilik yaşı, eşinin eğitim düzeyi gibi faktörler arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır.

Kadınların 254'ü (%70.75) istemeden gebe kaldığında aldıracaklarını söylerken, 105'i (%29.25) doğuracağını belirtmektedir.

Korunmak doğru mu sorusuna da kadınların 338'i (%94.2) doğru diye yanıtlarken, 10'u (%2.8) yanlış, 2'si (%0.5) eşlerinin karşı çıktığını, 9'u (%2.5) yanlış ama ekonomik nedenlerle başvurulduğunu belirtmişlerdir.

Kadınların oral kontraseptifleri bilme-, me oranı %9.2 iken bu oran RİA'da %0.28, Kondom da %7.52, Cerrahi Sterilizasyonda %9.2, Vaginal Tablet de %35.1, Takvim Yöntemin de %40.38, Koitus Interruptus ta %7.79 bulunmuştur. Kadınların şimdi veya daha önceki dönemlerinde korunma yöntemini kullanmış olma oranlarına bakıldığında, Koitus Interruptusu %62.9'u kullanmıştır ki, bunu 2. sırada %60.5'le RİA izlemektedir. Kondomda oran %9.34, Takvim Yönteminde %15, Vaginal tablette %11.4, Oral Kontraseptifte %3.9'dur. Kadınların 21'i RİA ile, 23'ü Oral Kontraseptifle, 14'ü Kondom ile, 7'si Vaginal Tablet ile, 26'sı Takvim Yöntemiyle, 118'i de Koitus Interruptusla korunurlarken bir kez veya daha fazla sayıda gebe kaldıklarını belirtmişlerdir. Kapsama giren kadınlarda; etkili yöntemle korunurken 89 gebelik, etkisiz yöntemle korunurken ise 340 gebelik oluşmuştur. Yöntemlerle ilgili düşünceleri alındığında, ençok "bu yönteme karşıyım" diye cevap verilen yöntem, cerrahi sterilizasyon olmuştur. 2. sırada Takvim, 3. sırada kondom gelmektedir. Eşlerinin karşı olduğunu söyledikleri yöntemin başında da kondom ve arkasından 2 sırada koitus interruptus gelmektedir. En çok "yan etkileri var" cevabını alan oral kontraseptif olmuş bunu 2.sırada RİA izlemiştir. En çok "iyi bir yöntem" cevabını alan yöntemde RİA olmuş, bunu 2. sırada cerrahi sterilizasyon izlemiştir. Kadınların "pek fikir sahibi olmadıkları" yöntem olarak da 1. sırada Vaginal Tablet, 2. sırada Takvim ve 3. sırada da kondom gelmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma, kapsamına alınan kadınlarda doğurganlık özellikleri incelendiğinde ortalama gebelik sayısının 3.83, ortalama canlı doğum sayısının ise 2.53 olduğu görülmüştür. Bu rakamlar 1989 Türkiye Nüfus Araştırması sonuçlarından ve bölgesel çalışmalardan oldukça düşük sayılabilir (11,12).

Buna karşılık düşükler, kadın başına 1.29 gibi yüksek oran göstermektedir. 100 gebelikte düşük oranı ise 34 bulunmuştur ki, 1981 'de Grup başkanlığı bölgesinde yapılan bir çalışmada ise bu rakam 13.92 bulunmuştur (1). Kadın başına istemli düşük ortalaması 0.95 olup, kadınların %39'unun en az bir kez küretaj yaptırdığı görülmüştür ki, yine 1981 'de bu oranlar sırasıyla 0.49 ve %26.86 olarak tespit edilmiştir (1). Bu haliyle düşükle ilgili oranlar, gerek bölgenin geçmişteki oranlarından gerekse çoğu bölgesel çalışmadan yüksektir (1,2.8,9,11,13). Ancak bunda araştırmanın yapıldığı zaman önem göstermektedir. Bilindiği gibi ülke genelinde de kadınların istenmeyen gebelikte düşüğe başvurma motivasyonu artmaktadır. HÜNEE'nün araştırmalarına göre 1984 yılıda her 100 gebeden 15.1 'i istemli düşük yaparken, 1987'de bu oran 23.6'ya yükselmiştir (6). kendiliğinden düşüklerle birlikte tüm düşükler 1987'de 100 gebelikte 31.8 olarak bildirilmektedir (6). Bu artış 1983 yılında çıkarılan kanuna bağlı olarak bildirimlerin artmasına ve düşüklerin devletin denetim ve gözetiminde yapılmasına bağlıdır. Dünya da

her 1000 canlı doğuma karşı 300-500 yasal veya yasadışı düşük yapıldığı tahmin edilmekte ve düşük komplikasyonundan ölümlerin yüksek olduğu bildirilmektedir (7).

Beklenen bir şekilde, doğum gebelik ve küretaj sayıları yaş ile ilişkili bulunmuş yaş arttıkça arttıkları görülmüştür. Örneğin 5 ve üzeri sayıda doğum 30 yaş altı grupta %0.7 oranında, 40-49 yaş grubunda ise %20.3 oranında bulunmuştur. Küretaj yaptırmayanların oranı 30 yaş altında %78.2 iken, 40 yaş üzerinde %43.75'e düşmektedir.

Öğrenim düzeyi yükseldikçe; doğum ve gebelik sayılarının azalmakta olduğu görülmüştür. Öğrenim düzeyi küretaj geçirip geçirmemeyi etkilemezken 2 ve üzeri sayıdaki küretajlarda etkili olduğu görülmüştür. Yani öğrenim düzeyi yüksek olanlar da 1 kez küretaj geçirmekte, ancak 2 ve üzeri sayıda küretajlar daha çok öğrenim düzeyi düşüklerde görülmektedir. Burada öğrenim düzeyi yüksek kadınların genelde korunmaya yönelmeleri yanında, istenmeyen gebeliklerde düşüğe başvurma eğilimlerinin yüksek olması da etkili gözükmektedir.

Yine beklenen bir şekilde, kadının gebelik sayısı arttıkça, düşüğe başvurma oranı artmaktadır. 1. gebelikte düşüğe başvurma %0.88 iken, 10.-gebelikte bu oran %80'e ulaşmaktadır. Burada, istenen çocuk sayısına .ulaşıldıktan sonra, aile planlamasına başvurmanın gerekliliği daha da çarpıcı hale gelmektedir.

Evde provake düşüklerin bir ölçüde sosyo-ekonomik faktörlerden kaynaklandığı bir ölçüde de küretaj olanaklarının kısıtlı olduğu dönemlerde ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Kadınların %76.9'u ideal çocuk sayısını 2 olarak belirtmişlerdir. Orta ve üstü öğrenim görenlerin %91.7'si ideal çocuk sayısını 1 veya 2 ile sınırlı görürken, bu oran daha az öğrenimlilerde %73.7'ye düşmektedir. Buna karşın kadınların halihazırda 1/3'i belirttikleri sayıdan daha fazla sayıda çocuğa sahip idiler

Araştırma kapsamındaki kadınların %80.7'si korunurken %11.9'u korunması gereksiz grubu (Gebe, Lohusa, Menapoz, Steril) oluşturmakta, %7.4'ü de korunmamaktaydı. Korunması gereksiz grup çıkarıldığında, gebelik riski altındaki kadınların %91.77'sinin korunduğu, %8.23'ünün korunmadığı tespit edildi ki, buna göre bölgede korunma oranı oldukça yüksek idi. Ayrıca bölgede ki korunma oranı 1981 yılında %78.38, 1988 yılında %74.2 iken (1,11) zamanın ilerlemesiyle görülen artış sevindiricidir. Yine bölgesel düzeydeki birçok "çalışmadan sonuçlarımız oldukça yüksektir (1.3,11,13). Burada bölgede verilen hizmetin etkinliğinin yanında araştırmanın yapıldığı zamanın etkisi de söz konusudur.

HÜNEE1988 Doğurganlık ve Aile Sağlığı araştırmasında kadınların %77'sinin korunduğu tespit edilmiştir (6). Ancak yine Nüfus Etütlerinin araştırmaları göstermektedir ki, ülkemizde korunma oranları giderek yükselmektedir. Etimesgut bölgesinde ise 1989 yılında evli kadınların %80'i korunmaktadır (5). Çalışma sonucumuz bununla uyumlu, korunması gereksiz olan grup çıkarıldığında elde ettiğimiz oran ise bir miktar yüksek gözükmektedir.

Korunanların %61.4'ünün etkili yöntem kullandığı görülmüştür ki; bu oran bölgedeki 1981 rakamından yüksek, 1988'deki çalışma sonuçlarıyla uyumludur (11,15). Buna karşılık Nüfus Etüdlerinin sonuçlarından (%36'sı etkili yöntem kullanmakta) ol-

dukça yüksektir (6). Yine Bölgede etkili yönteme başvurma yönünden gerek geçmişe göre, gerekse Türkiye geneline göre olumlu bir durum söz konusudur.

Başvurulan yöntemler içinde 1. sırayı RİA almakta (korunanların %43.4'ü), onu 2. sırada Koitus Interruptus izlemektedir ki bu yönüyle diğer bölgesel çalışmalarla uyumludur (4,5,10,13). Buna karşılık bazı bölgesel çalışmalarda (3), 1981 yılında bölgede yapılan çalışmada (1) ve Nüfus Etütlerinin araştırmasında 1. sırada koitus interruptus yer almaktadır (6).

Gebelik sayısı, korunma durumu ilişkisinde hiç gebeliği olmayanların büyük ölçüde korunmadığı gebelik sayısı 1 -4 arası olanların 5 ve üzeri olanlara göre daha fazla oranda ve etkili yöntemle korundukları görülmüştür. Bu durum üzerinde, fazla sayıda gebelikleri olanların daha çok ileri yaşta olmaları, bu nedenle çocuklarının olması ihtimalinin düşük olduğunu düşünmelerine ilaveten, bu grubun daha eğitimsiz oldukları için etkisiz yöntem tercih etmeleri ile açıklanabilir ve aile planlaması için öncelikli grubu oluşturmaktadırlar. Aynı ilişki doğum sayısı ve yaşayan çocuk sayısı ile de kurulmuştur. Küretaj sayısı ile korunma durumu ilişkisi incelendiğinde, en yüksek etkili yöntem kullanma oranı 1 küretaj, olanlardaydı ki bu durum daha önce belirlediğimiz gibi bu grubun daha eğitimli ve 1 kez küretaj deneyimi geçirmiş olmasına bir ihtimalle de yeterli çocuk sayısına ulaştığını düşünen grup olmasına bağlanabilir. Buna karşın 2 ve üzeri küretaj geçirenler daha eğitimsiz grup olup, korunmama oranları yüksek bulunmuştur ki, bu nedenle, özellikle mükerrer küretajı olanlar bir risk grubu oluşturmaktadırlar.

Yaş, korunma durumu ilişkisinde ileri yaşta olanların daha çok etkisiz yöntem kullandığı görülmüştür. Bunda ileri yaşta olanların daha eğitimsiz olması nedeniyle eğitimin etkisi düşünülmektedir. Bu ilişki öğrenim düzeyiyle korunma durumunun karşılaştırılması şeklinde gösterilmiştir. Gerçektende öğrenim düzeyi düştükçe korunmama ve etkisiz yöntem kullanma oranı artmıştır. '

Kadınların çok büyük bir kısmı, korunmayı doğru bulmaktadırlar, %70.75'i istemeden gebe kalırlarsa aldıracağını belirtmektedir. Yöntemleri bilme oranları oldukça yüksektir. Örneğin; RİA'yı kadınların %99.72'si bilmektedir.

Şimdi veya daha önceki yaşamlarında yöntemi kullanma oranlarına bakıldığında, kadınların %62.9'unun koitus interruptus la korunduğu, 2. sırada ise %60.5 iie RİA kullandıkları görülmüştür. Bu yönden bakıldığında etkisiz yöntemler toplumumuzda hala önemini sürdürmektedir ancak şu an kullanılan yöntemler içinde RİA'nın 1. sırada olması ,ümit verici bir gelişmedir.

Bölgedeki kadınlarda, 89 gebelik etkili yöntemle korunurken, 340 gebelik ise etkisiz yöntemle korunurken oluşmuştur/Etkili yöntemlerden en çok gebe kalınanı oral kontraseptif olup, yanlış kullanım söz konusudur. Ayrıca en çok yan etkisi olduğunu düşündükleri yöntem de oral kontraseptifler olmuştur. Buna karşılık kadınların çoğu en iyi yöntem olarak RİA'yı göstermektedirler. Kadınlar ayrıca, özellikle irreversibl ve cerrahi bir yöntem olması nedeniyle tüp ligasyonuna karşı olduklarını belirtirlerken, eşlerinin karşı olduğu yöntemlerde 1. sırada kondom, 2. sırada ise koitus interruptus gibi erkeklere ait korunma yöntemleri gelmiştir.

Yöntemler konusunda alınan bilgilerden, kadınların yöntemler ve yan etkileri gibi konularda daha fazla aydınlatılması gereği olduğu düşünülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonuçlarına göre; Park Sağlık Ocağı Bölgesi'nin doğurganlık özellikleri ve kontraseptif kullanma oranları, gerek Türkiye ortalaması ve gerekse diğer bazı bölgesel sonuçlardan daha olumlu düzeydedir. Buna karşılık; düşükler, hem bölgenin geçmişteki kendi onarlarından hem de birçok bölgesel çalışmalarda, elde edilen sonuçlardan daha yüksektir.

Bölgede, etkili yöntem kullanma oranı %61.4 olarak bulunmuş olup, etkisiz yöntem kullanma hala önemini korumaktadır.

Koitus interruptus, RİA'dan hemen sonra ikinci sırayı alan yöntemdir. Bu sonuçlardan hareketle; bir yandan etkili yöntem kullanımını arttırmak öte yandan da bu yöntemlerin doğru kullanımını sağlamak için, toplum eğitiminin yanı sıra, bire bir etkileşimin artırılması gerektiği düşünülmüştür.

İleri yaşta ve eğitim düzeyi düşük olanlarda; gebelik, doğum ve düşük sayılarının, diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde, ilerleyen yaşlarda gebelik kontrolünün gevşediği bu grubun göreceli olarak öğrenim düzeyi düşük ve etkisiz yöntem kullanımının daha yüksek olan grup olduğu görülmüştür. Bu nedenle de, bu grubun özel olarak ve öncelikle ele alınması gerektiği sonucuna varıldı.

ÖZET

Çalışma, Park Sağlık Ocağı Bölgesindeki 15-49 yaş grubu evli kadınlardan rast-gele örnekleme ile seçilen 359 kadın üzerinde yürütülmüş olup, bölgede doğurganlık özelliklerinin ve kontraseptif yöntemlerle ilgili bilgi, tutum davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Doğum, gebelik ve küretaj oranlarının yaş ve öğrenim düzeyiyle ilişkili olduğu tespit edilmiş, gebelik riski altındaki kadınların %91.77 gibi yüksek oranda korunduğu, korunanların %61.4'ünün etkili yöntem kullandığı görülmüştür.

Ayrıca korunma durumu ile yaş, öğrenim düzeyi, gebelik, doğum, yaşayan çocuk sayısı gibi faktörlerin ilişkileri ve kadınların kontraseptif yöntemlerle ilgili bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir.

SUMMARY

This study was carried on 359 vvomen 15-49 years old, chosen by random sampling from Park Health Centre Region. The aım of the study was to determine the fertility indicators and knowledge, attitude and practices about contraceptive methods.

Ratios of birth, pregnancy and curettage were found to be related with age and educational level. 91.77% of women at the risk of pregnancy were using contraceptive methods and of these, 61.4% were using and effective method.

The relation between using contraceptives and influencing factors like age, education, number of pregnancies, births and living children were also investigated and the knowledge of women about contraceptive methods were evaluated.

Bölgede aile planlaması yönünden önem gösteren gruplar tespit edilip, çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

- Population groups having priority on familiy planning in the region were determined and recommendations were made to söke the problems.

KAYNAKLAR

1- Akdur R.: "Abidinpaşa Eğitim ve Araştırma Bölgesinde Doğum Kontroluna Başvurma ve Yöntem Seçimini Etkileyen Faktörler Konusunda Bir Araştırma" Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Toplum Hekimliği Bilim Dalı, Ankara-1982.

2- Akın A.: "Kadın Sağlığı Yönünden Düşük Sorunu" Doçentlik Tezi, Toplum Hekimliği Enstitüsü, 1978.

3- Arıtürk Orhan M., ve Ark.: "Gölbaşı Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Aile Planla ması Hizmetlerinin Değerlendirilmesi" Halk Sağlığı Günleri "Ana Sağlığı" Bildiri Özetleri, Sivas, 2G-22 Haziran 19897

4- Balkan Ermumcu G. : "Çubuk İlçesi Merkez Mahalle ve Akkuzulu Köyünde Ailelerin Gebeliği Önleyici Yön tem Kullanmalarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi" Uzmanlık Tezi, 1984.

5- Benli D., Özcebe H. : "Etimesgut Sağlık Bölgesi 1985-89 Yıllan Çalışmalarının Değerlendirilmesi" A.Ü.Tıp Fak., Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yayın No: 91&53.

6- Hacettepe Enstitüde of Population Studies, Turkish, Population and Health Survey 1988" Ankara, 1989.

7- Hatcher Robert A. et al. : Kontraseptif Yöntemler" Çev eden: Akın Dervişoğiu, Çev: Pınar Serlet, Uluslararası Basım, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Yayın No: 1, Ankara, 1990.

8- İlcin E. ve Ark. : Diyarbakır İl Merkezinde 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınlarda Düşüklerin Araştırıimasf" Halk Sağlığı Günleri "Ana Sağlığı" Bildiri Özetleri, Sivas 20-22 Haziran 1989.

9- Okan N.: "Kentsel Alanda Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemleri Kullanma Eğiiimleri ve Sonuçlan" Halk Sağlığı Günleri "Ana Sağlığı" Bildiri Özetleri, Cumhuriyet Üniv. Tıp. Fak. Sivas, 20-22 Haziran 1989.

10- Özyurda F., Durmuşoğlu M.: "Park Eğitim Sağlık Ocağı Bölgesinde Kadınların Aile Planlaması Konusundaki Bilgi Tutum ve Davranışları" Nüfus Bilim Dergisi, Vol:11, Sayfa:61-75, H.Ü.Nüfus Etüdleri Enstitüsü, 1989.

11- Parlar V.A. : "Etimesgut Sağlık Ocağı Bölgesinde Doğurgan Çağdaki Evli Kadınların Jinekolojik Sağlık Düzeylerini Değerlendirme Araştırması" Uzmanlık Tezi, 1986.

12- T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 'Türkiye İstatistik Yıllığı", 1991.

13- Yıldırım N. : "Çubuk Sağlık Ocağı Bölgesinde Doğurganlık Çağındaki Evli Kadınlarda Jinekolojik Hastalı klar ve Gebeliği Önleyici Yöntemler Konusunda Araştırma", Uzmanlık Tezi, 1978.